

شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی: روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی

سلمان عباسیان نقنه*

۱ استادیار، گروه ریاضی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

* نویسنده مسئول: سلمان عباسیان نقنه

salman_abasian@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: گردشگری پزشکی به‌عنوان یک صنعت رو به رشد، فرصت‌های اقتصادی بسیاری در بردارد. این صنعت، با درآمد ارزی برابر با صنایع خودروسازی و تسلیحات نظامی، بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت جهان است. هدف پژوهش حاضر، شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی مرتبط با مدیریت گردشگری پزشکی، با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (Analytical Hierarchy Process: AHP) به‌عنوان یک ابزار تصمیم‌گیری چندمعیاره می‌باشد.

روش پژوهش: مطالعه حاضر، مطالعه‌ای توصیفی-پیمایشی با ماهیت کاربردی و از لحاظ زمانی مقطعی بوده است. روش پیمایشی جهت گردآوری اطلاعات استفاده شد، لذا آن را می‌توان در زمره تحقیق‌های میدانی قرار داد. جامعه آماری پژوهش شامل ۲۵ نفر از افراد باتجربه و تخصص در زمینه مدیریت گردشگری و پزشکی بود که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه مقایسات زوجی و فیش برداری بود. تحلیل داده‌ها، با روش AHP و نرم‌افزار Expert Choice انجام شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه مقایسات زوجی و محاسبه میانگین هندسی، نرخ ناسازگاری پرسشنامه‌ها کمتر از ۰/۱ به دست آمد که نشان داد داده‌های پرسشنامه از اعتبار لازم برخوردار بودند.

یافته‌ها: ابتدا، با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، فرصت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری پزشکی شناسایی گردید. این فرصت‌ها شامل درآمدزایی، پیشرفت‌های تکنولوژیکی، ایجاد شغل، تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری، توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی، انتقال دانش و همکاری، خدمات و صنایع جانبی، توسعه منطقه‌ای و تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی بود. با استفاده از روش AHP اولویت‌بندی فرصت‌ها انجام گردید. درآمدزایی با اهمیت نسبی ۰/۱۹۱ بالاترین رتبه، ایجاد شغل با اهمیت نسبی ۰/۱۶۲ در رتبه دوم و پیشرفت‌های تکنولوژیکی با اهمیت نسبی ۰/۱۳۱ در رتبه سوم قرار گرفت. تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی با اهمیت نسبی ۰/۴۵ در رتبه نهم و پایین‌ترین قرار گرفت.

نتیجه‌گیری: بازاریابی استراتژیک، ارائه خدمات مراقبت‌های بهداشتی با کیفیت، قیمت‌گذاری رقابتی، مراقبت‌های پزشکی تخصصی، تجربه بیمار محور، همکاری و مشارکت، بهبود مستمر و تقویت زیرساخت‌های گردشگری پزشکی، این‌ها ارکانی هستند که از طریق آن‌ها مدیریت گردشگری پزشکی نه تنها می‌تواند درآمد پایدار ایجاد کند، بلکه خدمات درمانی ارزشمندی را به بیماران از سراسر جهان ارائه می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: گردشگری پزشکی، فرآیند تحلیل سلسله مراتبی، فرصت‌های اقتصادی

ارجاع: عباسیان نقنه سلمان. شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی: روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی. راهنمای مدیریت در نظام سلامت ۱۴۰۳؛ ۱(۹): ۱۷-۳۱.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۸

تاریخ اصلاح نهایی: ۱۴۰۳/۰۳/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۳

مقدمه

گردشگری پزشکی که به‌عنوان گردشگری سلامت نیز شناخته می‌شود، عمل سفر به کشور دیگری برای درمان پزشکی است. این پدیده سابقه‌ای طولانی دارد و به دوران باستان بازمی‌گردد. مفهوم گردشگری پزشکی را می‌توان به یونانیان باستان ردیابی کرد که برای یافتن درمانی برای بیماری‌های خود به معابد شفابخش اسکلیپوس، خدای پزشکی یونان سفر می‌کردند (۱). در قرون وسطی، زیارت اماکن مذهبی نیز نوعی گردشگری پزشکی بود، زیرا مردم معتقد بودند با زیارت این مکان‌های مقدس می‌توان بیماری‌هایشان را شفا بخشید. قرن‌های ۱۸ و ۱۹ شاهد ظهور شهرک‌های آبگرم و استراحتگاه‌ها در اروپا بود، جایی که مردم برای شرکت در آب‌های شفابخش و درمان‌های ارائه‌شده در این مکان‌ها سفر می‌کردند (۲). در قرن بیستم، پیشرفت در فناوری پزشکی و جهانی‌شدن مراقبت‌های بهداشتی منجر به پدیده مدرن گردشگری پزشکی شد که امروزه آن را می‌شناسیم (۳). امروزه گردشگری پزشکی یک صنعت چند میلیارد دلاری است و سالانه میلیون‌ها نفر برای درمان به خارج از کشور سفر می‌کنند. افزایش گردشگری پزشکی همچنین منجر به توسعه آژانس‌های مسافرتی و تسهیل‌کننده‌های تخصصی‌شده است که نیازهای مسافران پزشکی را برآورده می‌کنند و به ترتیبات سفر، اقامت و مراقبت‌های پس از عمل کمک می‌کنند (۴). آینده گردشگری پزشکی امیدوارکننده به نظر می‌رسد، زیرا کشورهای بیشتری و ارائه‌دهندگان مراقبت‌های بهداشتی پتانسیل این صنعت را می‌شناسند و در تسهیلات و خدمات برای جذب گردشگران پزشکی سرمایه‌گذاری می‌کنند. کشورهایی مانند تایلند، هند، مالزی و سنگاپور خود را به‌عنوان مقاصد پیشرو برای گردشگری پزشکی معرفی کرده‌اند و سالانه میلیون‌ها بیمار بین‌المللی را جذب می‌کنند. این کشورها برای تأمین نیازهای گردشگران پزشکی، سرمایه‌گذاری زیادی در امکانات پزشکی پیشرفته، متخصصان ماهر مراقبت‌های بهداشتی و مراکز درمانی تخصصی انجام داده‌اند. فراتر از آسیا، کشورهای اروپا، آمریکا لاتین و خاورمیانه نیز از پتانسیل گردشگری پزشکی بهره می‌برند. به‌عنوان مثال، کشورهایی مانند ترکیه، مکزیک و کاستاریکا از نزدیکی جغرافیایی خود به بازارهای اصلی، جاذبه‌های فرهنگی و زیبایی طبیعی برای جذب

گردشگران پزشکی که به دنبال خدمات درمانی مقرون‌به‌صرفه و باکیفیت هستند، استفاده می‌کنند (۵).

مدیریت گردشگری پزشکی صنعتی است که به‌سرعت در حال رشد است که شامل هماهنگی و تسهیل خدمات مراقبت‌های بهداشتی برای افرادی است که برای درمان پزشکی به کشور دیگری سفر می‌کنند. این صنعت به دلیل افزایش هزینه‌های مراقبت‌های بهداشتی در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته، زمان انتظار طولانی برای برخی از روش‌های پزشکی و در دسترس بودن مراقبت‌های پزشکی باکیفیت بالا با هزینه‌های کمتر در کشورهای دیگر محبوبیت پیدا کرده است (۶). این امر نیازمند هماهنگی خدمات پزشکی برای بیمارانی است که به دنبال درمان در کشور دیگری هستند. هماهنگی جهت ترتیب دادن قرار ملاقات پزشکی، جراحی‌ها و سایر اقدامات لازم برای بیماران و همچنین اطمینان یافتن از دریافت مراقبت‌های بعدی و خدمات توان‌بخشی در صورت نیاز، حین و بعد از درمان پزشکی (۷). علاوه بر این، مدیریت گردشگری پزشکی شامل ارائه پشتیبانی و کمک به بیماران در طول سفر پزشکی آن‌ها می‌شود. این شامل ارائه راهنمایی و اطلاعات در مورد روش‌های پزشکی و درمان‌های موجود و همچنین ارائه پشتیبانی و کمک در مورد هرگونه نگرانی یا سؤال است که بیماران ممکن است داشته باشند (۸). با ادامه رشد تقاضا برای گردشگری پزشکی، نقش مدیریت گردشگری پزشکی به‌طور فزاینده‌ای در صنعت مراقبت‌های بهداشتی مهم می‌شود و این فرصت را برای بیماران فراهم می‌کند تا در هنگام سفر به خارج از کشور برای درمان پزشکی، به بهترین مراقبت‌های ممکن دسترسی داشته باشند (۹).

صنعت گردشگری نقش مهمی در توسعه اقتصادی ایفا می‌کند و فرصت‌هایی را برای درآمدزایی، ایجاد اشتغال و توسعه زیرساخت‌ها ارائه می‌دهد. با این حال، برای بهره‌برداری کامل از پتانسیل گردشگری، شناسایی و سرمایه‌گذاری مؤثر از فرصت‌های اقتصادی ضروری است. یکی از حوزه‌های موردعلاقه، مدیریت گردشگری پزشکی است که به دلیل تلاقی بخش‌های مراقبت‌های بهداشتی و گردشگری، چشم‌انداز اقتصادی منحصربه‌فردی را ارائه می‌دهد. علی‌رغم مزایای بالقوه آن، تحقیقات جامعی در زمینه شناسایی و به حداکثر رساندن

فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی وجود ندارد. ووک و همکاران (۲۰۲۱) به تحقیقی با عنوان شناسایی عوامل توسعه گردشگری پزشکی در جهان پرداختند. این مطالعه چندین عامل حیاتی، از جمله هزینه روش‌های پزشکی، کیفیت خدمات مراقبت‌های بهداشتی، در دسترس بودن فناوری پیشرفته پزشکی، تخصص متخصصان پزشکی، و زیرساخت کلی حمایت کننده از گردشگری پزشکی را برجسته می‌کند. همچنین اهمیت استراتژی‌های بازاریابی و سیاست‌های دولت در ترویج گردشگری پزشکی را مورد بحث قرار می‌دهد (۱۰). هادیان و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی و تحلیل سیستماتیک اثرات اقتصادی و جنبه‌های توسعه گردشگری پزشکی پرداختند و نشان داد گردشگری پزشکی می‌تواند اثرات مثبت اقتصادی قابل توجهی بر کشورهای میزبان داشته باشد، از جمله افزایش درآمد، ایجاد شغل و توسعه زیرساخت‌ها. این مطالعه بر نیاز به سیاست‌های متعادل برای به حداکثر رساندن منافع اقتصادی و در عین حال کاهش پیامدهای نامطلوب تأکید می‌کند (۱۱). گارگ و بهاردواج (۲۰۱۲) به تجزیه و تحلیل فرصت‌های رشد و چالش‌های پیش روی صنعت گردشگری پزشکی در هند پرداختند. یافته‌های ایشان نشان داد هند به دلیل درمان‌های پزشکی مقرون به صرفه، متخصصان مراقبت‌های بهداشتی بسیار ماهر و در دسترس بودن فناوری پزشکی مدرن، فرصت‌های رشد قابل توجهی دارد. این مطالعه استراتژی‌هایی مانند بهبود زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی، افزایش کیفیت خدمات، و اتخاذ شیوه‌های بازاریابی قوی برای غلبه بر این چالش‌ها را توصیه می‌کند (۱۲).

اهمیت انجام تحقیقات در زمینه شناسایی فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی قابل اغراق نیست. اولاً، چنین تحقیقاتی می‌تواند بینش‌های ارزشمندی در مورد تأثیر اقتصادی گردشگری پزشکی بر اقتصادهای محلی و منطقه‌ای از جمله درآمدزایی، فرصت‌های شغلی و توسعه زیرساخت‌ها ارائه دهد. ثانیاً، درک این فرصت‌های اقتصادی می‌تواند سیاست‌گذاران و ذی‌نفعان صنعت را در تدوین استراتژی‌هایی برای بهینه‌سازی مزایای گردشگری پزشکی آگاه کند. علاوه بر این، تحقیقات در این زمینه می‌تواند به توسعه بهترین شیوه‌ها و دستورالعمل‌ها برای مدیریت مؤثر مقاصد گردشگری پزشکی،

تضمین رشد پایدار و رقابت در بازار جهانی کمک کند. به طور کلی، پرداختن به شکاف تحقیقاتی در مورد فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی برای تقویت توسعه اقتصادی، تقویت زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی و ترویج شیوه‌های گردشگری پایدار بسیار مهم است. مدیریت گردشگری پزشکی فرصت‌های اقتصادی متعددی را برای کشورها و مشاغل درگیر در بخش مراقبت‌های بهداشتی و گردشگری ارائه می‌دهد. با توجه به ضرورت‌ها و اهمیتی که بیان شد هدف پژوهش حاضر، شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی با روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی با ماهیت کاربردی و از لحاظ زمانی مقطعی بوده که در سال ۱۴۰۲ انجام شده است. روش پیمایشی جهت گردآوری اطلاعات استفاده گردید، لذا آن را می‌توان در زمره تحقیق‌های میدانی قرارداد. جامعه آماری پژوهش شامل ۲۵ نفر از افراد باتجربه و تخصص در زمینه‌های مدیریت، گردشگری و پزشکی بودند که به صورت هدفمند انتخاب شدند. جامعه آماری دارای حداقل مدرک کارشناسی ارشد و ۵ سال سابقه در زمینه مدیریت و گردشگری بودند. از جامعه آماری، ۱۵ نفر اساتید وابسته به گروه مدیریت و گردشگری دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد بوده و ۱۰ نفر هم در آژانس مسافرتی بعث اصفهان مشغول به کار هستند که با شهرک سلامت اصفهان همکاری تنگاتنگی دارند. در مقالات فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (Analytical Hierarchy Process: AHP) معمولاً بین ۵ تا ۳۰ خبره برای پاسخ به پرسشنامه مقایسات زوجی انتخاب می‌شود (۱۳).

روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (توزیع پرسشنامه) بوده است. به منظور کشف فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی، مروری جامع از ادبیات مربوطه انجام شد. پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف با استفاده از استراتژی کلیدواژه اصلی جستجو شدند: "مدیریت گردشگری پزشکی". جستجو محدود به مقالات منتشر شده در مجلات انگلیسی یا فارسی زبان بود. تحلیل مضمون به‌عنوان یک رویکرد روش‌شناختی برای شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی به کار گرفته شد. تحلیل مضمون

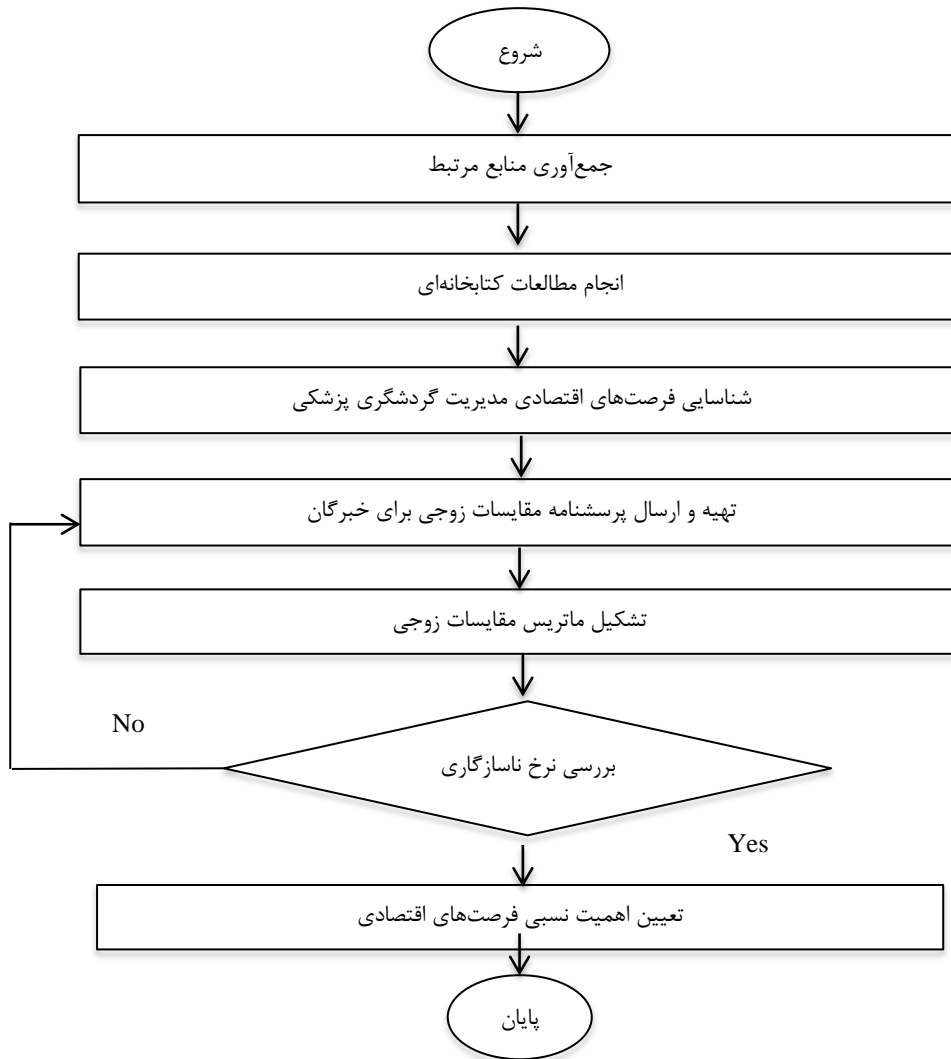
یک روش تحقیق کیفی است که برای شناسایی و تجزیه و تحلیل الگوها، مضامین و معانی درون یک مجموعه داده استفاده می‌شود که معمولاً از مصاحبه‌ها، گروه‌های متمرکز یا منابع متنی مشتق می‌شود. به‌طور کلی، تجزیه و تحلیل مضمون یک روش ارزشمند و پرکاربرد برای تحقیقات کیفی است که رویکردی سیستماتیک برای تجزیه و تحلیل داده‌های متنی و کشف بینش‌های معنادار ارائه می‌دهد. تاریخچه و کاربرد آن نشان‌دهنده اثربخشی آن در کشف و درک عوامل شکل‌دهنده رفتار و تجربیات انسانی است (۱۴).

ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه مقایسات زوجی و فیش‌برداری بود. جهت اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی، پرسشنامه مقایسات زوجی طراحی گردید. در این پرسشنامه فرصت‌های اقتصادی به‌صورت زوجی با یکدیگر مقایسه شدند. برای مقایسه آن‌ها با به‌کارگیری استاندارد ساعتی، از اعداد ۱ تا ۹ برای نشان دادن ارجحیت یک فرصت اقتصادی نسبت به فرصت اقتصادی دیگر استفاده گردید. پرسشنامه‌های تحقیق بین ۲۵ نفر خبره توزیع گردید و سپس توضیحات لازم برای نحوه تکمیل پرسشنامه مقایسات زوجی به آن‌ها داده شد. هر یک از خبرگان براساس پرسشنامه مقایسه زوجی، فرصت‌های اقتصادی را نسبت به یکدیگر مورد مقایسه قرار داده‌اند. ابزار تحلیل داده‌ها نیز، نرم‌افزار ۱۱ Expert Choice بود. پس از جمع‌آوری پرسشنامه مقایسات زوجی و محاسبه میانگین هندسی، نرخ ناسازگاری پرسشنامه‌ها محاسبه می‌گردد که اگر کمتر از ۰/۱ به‌دست‌آید نشان می‌دهد داده‌های پرسشنامه از اعتبار لازم برخوردار هستند (۱۳). در ضمن میانگین هندسی پرسشنامه‌ها با استفاده از صفحه گسترده Excel محاسبه گردید. درنهایت فرصت‌های اقتصادی معرفی‌شده با استفاده از AHP اولویت‌بندی شدند.

AHP یک تکنیک تصمیم‌گیری است که توسط توماس ساعتی در دهه ۱۹۷۰ توسعه یافت. این یک مدل ریاضی است که با تجزیه مسائل پیچیده به مسائل کوچک‌تر و قابل مدیریت به فرآیند تصمیم‌گیری کمک می‌کند. روش AHP در زمینه‌های مختلفی از جمله تجارت، مهندسی و بهداشت و درمان استفاده می‌شود. روش AHP مبتنی بر اصل مقایسه‌های زوجی است که در آن هر عامل با هر عامل دیگری در سلسله‌مراتب مقایسه می‌شود و به تعیین اهمیت نسبی هر

عامل و چگونگی کمک آن به تصمیم‌گیری کلی کمک می‌کند. روش AHP همچنین شامل تعیین وزن به هر عامل براساس اهمیت نسبی آن‌هاست. روش AHP در تصمیم‌گیری مفید است زیرا به شناسایی مهم‌ترین عوامل مؤثر در تصمیم‌گیری کمک می‌کند. همچنین به ارزیابی مبادلات بین عوامل مختلف و چگونگی تأثیر آن‌ها بر تصمیم کلی کمک می‌کند (۱۳). چارچوب ریاضی AHP از طریق یک‌سری مراحل ساخته شد که ابتدا شامل تنظیم مسئله در یک ساختار سلسله‌مراتبی، انجام ارزیابی‌های زوجی، ساختن ماتریس مقایسات زوجی، بررسی سازگاری و درنهایت محاسبه وزن‌ها براساس یافته‌های مراحل قبل است. مراحل به‌تفصیل در ادامه آمده است.

۱. تعیین ساختار مسئله: معیارها و زیرمعیارها مشخص و سپس این عناصر در یک ساختار سلسله‌مراتبی سازمان‌دهی می‌شوند.
  ۲. تشکیل پرسشنامه مقایسات زوجی: با توجه به معیارها و زیر معیارها، ماتریس مقایسات زوجی تشکیل می‌شود و بین خبرگان تقسیم می‌شود. این پرسشنامه دوطرفه بوده و مقایسه‌ها معمولاً با استفاده از مقیاسی از ۱ (اهمیت برابر) تا ۹ (اهمیت فوق‌العاده) انجام می‌شود. هر عنصر در سطح معینی از سلسله‌مراتب به‌صورت جفت باهم مقایسه می‌شود تا مشخص شود کدام عنصر مهم‌تر است یا تأثیر بیشتری نسبت به هدف یا معیار بالای آن در سلسله‌مراتب دارد.
  ۳. تشکیل ماتریس مقایسه‌های زوجی: پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، میانگین هندسی مقایسه معیارها محاسبه و در ماتریس مقایسات زوجی قرار داده می‌شود.
  ۳. وزن دهی: از نتایج مقایسه‌های زوجی در ماتریس مقایسات زوجی برای محاسبه وزن هر عنصر در سلسله‌مراتب استفاده می‌گردد. در این مرحله معمولاً پس از نرمال‌سازی ماتریس، از محاسبات بردار ویژه استفاده می‌شود.
  ۴. اعتبارسنجی: در این مرحله اعتبارسنجی سازگاری ماتریس مقایسات زوجی بررسی می‌گردد. این مرحله بسیار مهم است زیرا تأیید می‌کند که آیا مقایسه‌ها از نظر منطقی سازگار هستند یا خیر. اگر نسبت نرخ ناسازگاری خیلی بالا باشد (بیشتر از ۰/۱)، مقایسه‌ها ممکن است ناسازگار باشند.
  ۵. رتبه‌بندی: متعاقباً براساس اوزان رتبه‌بندی ایجاد می‌شود (۱۳).
- مراحل مختلف فرآیند پژوهش در شکل ۱ آورده شده است.

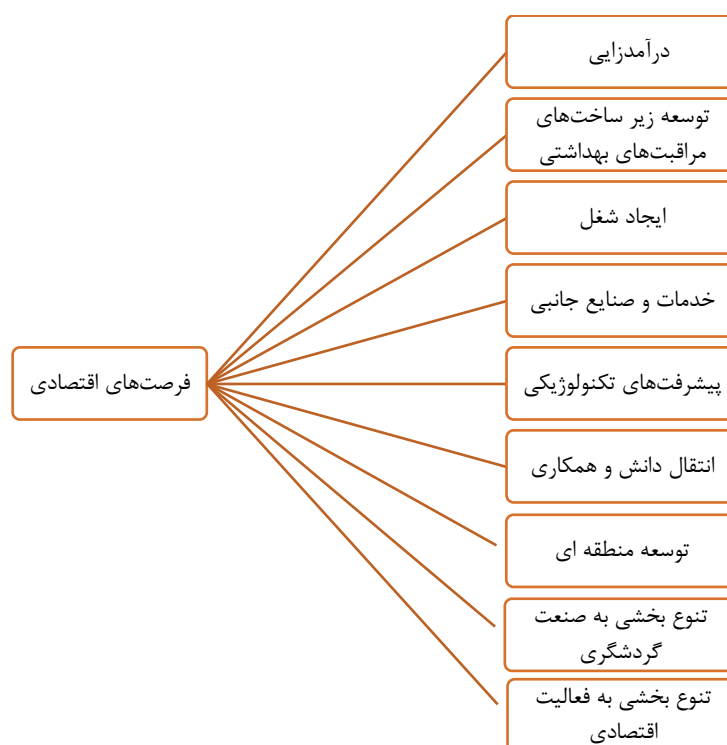

شکل ۱: مراحل اجرایی پژوهش

یافته‌ها

فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی به‌کارگرفته‌شد. در نتیجه، با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و تحقیقات گذشته، ۹ فرصت اقتصادی شناسایی گردید. فرصت‌های اقتصادی به‌طور خلاصه در شکل ۲ آورده شده است.

به‌منظور کشف فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی، بیش از ۲۰ مقاله مرتبط با گردشگری پزشکی شناسایی و برای تعیین فرصت‌های اقتصادی در مدیریت گردشگری پزشکی مورداستفاده قرار گرفت. تحلیل مضمون به‌عنوان یک رویکرد روش‌شناختی برای شناسایی و دسته‌بندی

شکل ۲: فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی

ارائه‌دهندگان حمل‌ونقل و سایر ارائه‌دهندگان خدمات وجود دارد. همچنین، توسعه زیرساخت‌های گردشگری پزشکی مانند بیمارستان‌ها، کلینیک‌ها و مراکز درمانی تخصصی می‌تواند منجر به ایجاد اشتغال در ساخت، نگهداری و مدیریت تسهیلات شود (۱۶).

۴. خدمات و صنایع جانبی: مدیریت گردشگری پزشکی منجر به رشد خدمات و صنایع جانبی می‌شود. خدمات پشتیبانی مانند آژانس‌های مسافرتی پزشکی، ارائه‌دهندگان بیمه، آژانس‌های مسافرتی، اقامتگاه‌های هتل، رستوران‌ها و خدمات حمل‌ونقل به دلیل هجوم گردشگران پزشکی افزایش تقاضا را تجربه می‌کنند (۱۷).

۵. پیشرفت‌های تکنولوژیکی: گردشگری پزشکی اغلب باعث پیشرفت‌های تکنولوژیکی و نوآوری در مراقبت‌های بهداشتی می‌شود. برای جذب بیماران بین‌المللی، بیمارستان‌ها و کلینیک‌ها روی تجهیزات پزشکی پیشرفته، تکنیک‌های درمانی پیشرفته و فعالیت‌های تحقیق و توسعه سرمایه‌گذاری می‌کنند. این رشد بخش فناوری مراقبت‌های بهداشتی را تحریک می‌کند و نوآوری را تشویق می‌کند (۱۸).

۶. انتقال دانش و همکاری: گردشگری پزشکی تبادل

در ادامه فرصت‌های اقتصادی که با توجه به مطالعات گذشته شناسایی شده‌اند با توضیح مختصری آورده شده‌اند.

۱. درآمدزایی: یکی از مهم‌ترین فرصت‌های اقتصادی گردشگری پزشکی، پتانسیل درآمدزایی است. کشورهای مقصدی که خدمات پزشکی باکیفیت بالا را با قیمت‌های رقابتی ارائه می‌کنند، می‌توانند جریان ثابتی از بیماران بین‌المللی را جذب کنند که منجر به درآمد قابل‌توجهی از هزینه‌های پزشکی، اقامت و سایر خدمات مرتبط می‌شود (۱۱).

۲. توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی: کشورها برای تأمین نیازهای گردشگران پزشکی، اغلب در توسعه و تقویت زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی خود سرمایه‌گذاری می‌کنند. این سرمایه‌گذاری شامل ساخت بیمارستان‌های پیشرفته، کلینیک‌های تخصصی و امکانات پزشکی می‌شود (۱۵).

۳. ایجاد شغل: رشد گردشگری پزشکی نیازمند نیروی کار ماهر است که منجر به ایجاد شغل در بخش‌های مختلف می‌شود. متخصصان مراقبت‌های بهداشتی، از جمله پزشکان، پرستاران و کارکنان پشتیبانی، تقاضای زیادی دارند. علاوه بر این، نیاز فزاینده‌ای به کارکنان مهمان‌نواز، راهنمایان تور،

کشورها، به‌ویژه کشورهایی که تمرکز زیادی بر صنایع سنتی مانند کشاورزی یا تولید دارند، گردشگری پزشکی، فرصت اقتصادی جدید برای تنوع اقتصادی است. این کشورها با استفاده از تخصص مراقبت‌های بهداشتی و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های پزشکی می‌توانند خود را به‌عنوان مقاصد پیشرو برای مسافران پزشکی معرفی کنند و وابستگی خود را به یک صنعت کاهش دهند و زمینه فعالیت اقتصادی خود را گسترش دهند (۲۱).

جهت اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی، پرسشنامه مقایسات زوجی طراحی شده، بین خبرگان توزیع و برای خبرگان نحوه تکمیل پرسشنامه توضیح داده شد. پس از جمع‌آوری ۲۵ پرسشنامه پاسخ داده شده توسط متخصصین و خبرگان، داده‌های پژوهش استخراج گردید. میانگین هندسی پرسشنامه‌ها محاسبه و ماتریس مقایسات زوجی بین فرصت‌ها تشکیل و داده‌ها پردازش گردید. نرخ ناسازگاری در تمام مقایسات کمتر از ۰/۱ به دست آمد که نشان داد خروجی پرسشنامه‌ها از اعتبار لازم برخوردار هستند. اوزان و رتبه‌های هر یک از فرصت‌های اقتصادی به دست آمده با استفاده از روش AHP در جدول ۱ آمده است.

نتایج جدول ۱ به صورت نمودار ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱: وزن (اهمیت نسبی) فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی

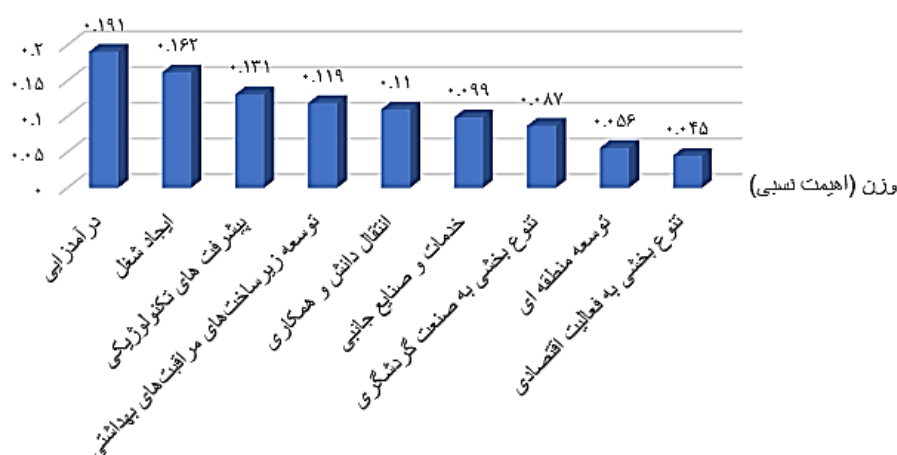
اولویت	وزن (اهمیت نسبی)	فرصت اقتصادی
۱	۰/۱۹۱	درآمدزایی
۲	۰/۱۶۲	ایجاد شغل
۳	۰/۱۳۱	پیشرفت‌های تکنولوژیکی
۴	۰/۱۱۹	توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی
۵	۰/۱۱۰	انتقال دانش و همکاری
۶	۰/۰۹۹	خدمات و صنایع جانبی
۷	۰/۰۸۷	تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری
۸	۰/۰۵۶	توسعه منطقه‌ای
۹	۰/۰۴۵	تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی

دانش و تخصص را بین متخصصان مراقبت‌های بهداشتی از کشورهای مختلف تسهیل می‌کند. ممکن است همکاری‌ها و مشارکت‌های بین‌المللی شکل بگیرد که منجر به انتقال مهارت‌های پزشکی، بهترین شیوه‌ها و یافته‌های تحقیقاتی شود. این انتقال دانش می‌تواند کیفیت خدمات مراقبت‌های بهداشتی را در کشور میزبان افزایش دهد (۱۹).

۷. توسعه منطقه‌ای: گردشگری پزشکی می‌تواند به توسعه مناطق خاص در داخل یک کشور کمک کند. مناطق خاصی ممکن است به‌عنوان قطب گردشگری پزشکی، جذب سرمایه‌گذاری، توسعه زیرساخت‌ها و فرصت‌های شغلی شناخته شوند. این توسعه منطقه‌ای می‌تواند به کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای در رشد اقتصادی کمک کند (۱۵).

۸. تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری: گردشگری پزشکی بعد جدیدی به صنعت گردشگری یک کشور می‌افزاید و پیشنهادها متنوعی فراتر از گردشگری اوقات فراغت سنتی ایجاد می‌کند. این به جذب بخش متفاوتی از مسافرانی که به دنبال درمان‌های پزشکی تخصصی همراه با تجربیات سفر هستند، کمک می‌کند. با ایجاد تنوع در صنعت گردشگری، کشورها می‌توانند وابستگی خود را به الگوهای گردشگری فصلی کاهش دهند (۲۰).

۹. تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی: برای بسیاری از

نمودار ۱: اهمیت نسبی فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی

از اصلی‌ترین نتایج این مطالعه، تأکید بر درآمدزایی است که می‌تواند از طریق گردشگری پزشکی به دست آید. با جذب گردشگران پزشکی، منابع مالی برای سازمان‌ها، بیمارستان‌ها، مراکز درمانی و متخصصین بهبود خواهد یافت. این درآمدزایی می‌تواند به نوبه خود به رشد اقتصادی و توسعه منطقه کمک کند. علاوه بر این، ایجاد شغل نیز از جمله اولویت‌های برتر است. با توسعه صنعت گردشگری پزشکی، فرصت‌های شغلی در بخش‌های مرتبط مانند پزشکی، پرستاری، خدمات بهداشتی و سایر حوزه‌های مرتبط ایجاد خواهد شد. این امر به افزایش اشتغال و کاهش بیکاری منجر خواهد شد و به تعادل اقتصادی کمک می‌کند. همچنین، پیشرفت تکنولوژیک و توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی جزء اولویت‌های مهم در حوزه گردشگری پزشکی است. با به‌روزرسانی تجهیزات پزشکی، استفاده از فناوری‌های پیشرفته و توسعه زیرساخت‌های بهداشتی، سطح خدمات درمانی بهبود یافته و جذابیت مقصد برای گردشگران پزشکی افزایش خواهد یافت. در نتیجه، برای بهره‌برداری بهینه از فرصت‌های اقتصادی گردشگری پزشکی، توصیه می‌شود تمرکز بر روی این اولویت‌های برتر قرار گیرد. با ایجاد استراتژی‌ها و برنامه‌های مناسب در جهت درآمدزایی، ایجاد شغل، پیشرفت تکنولوژیک و توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی، می‌توان بهبود قابل‌توجهی در حوزه گردشگری پزشکی و رشد اقتصادی ایجاد نمود.

با توجه به اینکه درآمدزایی، ایجاد شغل و پیشرفت‌های تکنولوژیکی در رتبه اول تا سوم قرار گرفتند دولت‌ها و

همان‌طور که در جدول ۱ نشان داده شده است، اهمیت نسبی فرصت‌های اقتصادی صنعت گردشگری پزشکی مشهود است. درآمدزایی با اهمیت نسبی ۰/۱۹۱، اولویت اول را دارد و پس از آن ایجاد شغل با اهمیت نسبی ۰/۱۶۲، پیشرفت‌های فناوری با اهمیت نسبی ۰/۱۳۱ و توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی با اهمیت نسبی ۰/۱۱۹ قرار دارند. علاوه بر این، انتقال دانش و همکاری، خدمات و صنایع جانبی، متنوع‌سازی صنعت گردشگری، توسعه منطقه‌ای و تنوع فعالیت‌های اقتصادی نیز عوامل مهمی هستند که هر کدام به ترتیب اهمیت نسبی رتبه‌بندی شدند. این یافته‌ها بر ماهیت چندوجهی صنعت گردشگری پزشکی تأکید می‌کند و حوزه‌های کلیدی را برای سیاست‌گذاران و ذی‌نفعان برای به حداکثر رساندن منافع اقتصادی و رشد پایدار برجسته می‌کند.

بحث

این پژوهش باهدف شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی انجام شد. ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای ۹ فرصت اقتصادی شناسایی گردید. سپس با استفاده از روش AHP فرصت‌ها اولویت‌بندی گردید. فرصت‌های درآمدزایی، ایجاد شغل، پیشرفت‌های تکنولوژیکی، توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی، انتقال دانش و همکاری، خدمات و صنایع جانبی، تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری، توسعه منطقه‌ای و تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی به ترتیب اولویت‌های اول تا نهم را به خود اختصاص دادند. یکی

سرمایه‌گذاران خصوصی می‌توانند بر توسعه امکانات بهداشتی در سطح جهانی برای جذب گردشگران پزشکی تمرکز کنند. با تشویق به تحقیق و توسعه در فناوری پزشکی برای ارائه درمان‌ها و روش‌های پیشرفته، بیماران بیشتری که به دنبال راه‌حل‌های پیشرفته مراقبت‌های بهداشتی هستند جذب می‌شوند. با اجرای استراتژی‌های بازاریابی مؤثر و معرفی کیفیت و مقرون‌به‌صرفه بودن خدمات پزشکی در دسترس، به جذب بیماران در سطح جهانی پرداخته می‌شود. لازم است روی آموزش متخصصان مراقبت‌های بهداشتی سرمایه‌گذاری گردد تا مهارت‌ها و تخصص آن‌ها افزایش پیدا کند. همچنین از مراقبت‌های باکیفیت بالا اطمینان حاصل شود و اعتماد به نفس گردشگران پزشکی افزایش پیدا کند. همکاری بین مؤسسات پزشکی، آژانس‌های گردشگری و سازمان‌های دولتی برای ایجاد بسته‌های جامع گردشگری پزشکی و ساده‌سازی سفر بیمار تقویت شود. مقررات و استانداردهای روشن برای امکانات و خدمات پزشکی به منظور اطمینان از ایمنی و رضایت بیمار و ایجاد اعتماد به سیستم مراقبت‌های بهداشتی ایجاد گردد. حمل‌ونقل، اقامت و سایر زیرساخت‌های ضروری برای ارتقاء تجربه کلی برای گردشگران پزشکی و همراهان آن‌ها بهبود پیدا کند. گستره تخصص‌های پزشکی و خدمات سلامتی ارائه‌شده برای پاسخگویی به جمعیت گسترده‌تری از بیماران با نیازهای متنوع مراقبت‌های بهداشتی گسترش یابد. اقدامات کنترل کیفیت دقیق و استانداردهای اعتباربخشی برای حفظ استانداردهای بالای مراقبت و شهرت در صنعت توریسم پزشکی اجرا شود. جوامع محلی در توسعه ابتکارات گردشگری پزشکی برای تضمین رشد پایدار و توزیع عادلانه منافع اقتصادی مشارکت داده شود.

نتایج مطالعه مروتی و اسدیان (۱۳۹۳) در بررسی توسعه گردشگری سلامت در استان یزد با جامعه آماری ۷ نفر از خبرگان که شامل اساتید حوزه مدیریت گردشگری بودند، نشان داد اطلاعات به‌روز کادر بیمارستان و تخصص پزشکان از جمله عوامل اساسی در مدل توسعه گردشگری سلامت است (۲۲). در مطالعه دیگری توسط عزیزی و زاهدی (۱۳۹۴)، به بررسی موانع توسعه گردشگری سلامت در استان یزد پرداخته شد. جامعه آماری پژوهش ۱۰ نفر از خبرگان آشنا به گردشگری بودند. نتایج این مطالعه نشان داد بالا بودن هزینه‌ها به‌عنوان

مهم‌ترین مانع در توسعه گردشگری سلامت در این استان مطرح است (۲۳). در مطالعه دیگری در استان اصفهان توسط نیلی پور و همکاران (۱۳۹۴)، عوامل مؤثر در توسعه گردشگری سلامت با مشارکت ۲۰ خبره، شناسایی و اولویت‌بندی شدند. نتایج این مطالعه نشان داد هزینه‌ها (عوامل اقتصادی) به‌عنوان مهم‌ترین شاخص در توسعه گردشگری سلامت تلقی می‌شوند و سپس شاخص‌هایی مانند کادر درمانی آموزش‌دیده، محیط فرهنگی مناسب و امنیت اجتماعی مطرح می‌شوند (۲۴). رضایی و طاهرزاده (۱۳۹۴) در یک پژوهش بر روی بیمارانی که شهر یزد را برای درمان انتخاب کرده بودند به بررسی تأثیر ظرفیت‌های خدماتی-فضایی مراکز درمانی بر تعداد گردشگران درمانی در شهر یزد پرداختند. نتایج نشان داد بالا بردن ظرفیت‌های خدماتی مراکز درمانی تأثیر قابل‌توجهی بر تعداد گردشگران مالی دارد (۲۵). در پژوهشی دیگر، پلویی و همکاران (۱۳۹۸) با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و مدل‌سازی ساختاری تفسیری در قزوین و با مشارکت ۴۱ نفر از خبرگان آشنا به گردشگری، با بررسی اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری سلامت ایران در افق ۱۴۱۴، ۱۳ عامل را شناسایی و معرفی کردند (۲۶). در پژوهشی دیگر، رحیمی و همکاران (۱۴۰۱)، وضعیت بازاریابی گردشگری سلامت در بیمارستان‌های دولتی و خصوصی شهر یزد را بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد بیشتر بیمارستان‌های مورد مطالعه در شاخص‌های بازاریابی وضعیت قابل‌قبولی قرار دارند و با سرمایه‌گذاری بیشتر در مزیت‌های هر بیمارستان می‌توان در جذب گردشگران درمانی تلاش کرد (۲۷). هادیان و همکاران (۲۰۲۱) به شناسایی نقاط قوت و چالش‌های توسعه گردشگری پزشکی با مشارکت خبرگان آشنا به گردشگری در ایران پرداختند. بررسی اجمالی این مطالعه نشان داد ایران از حوزه مناسبی برای صنعت گردشگری پزشکی برخوردار است اما به‌طورکلی با چالش‌های اساسی از جمله کمبود زیرساخت‌های فنی، وجود سازمان‌های مختلف سیاسی و تصمیم‌گیری و همچنین فرهنگی مواجه است؛ بنابراین اگر ایران قصد دارد از استراتژی توسعه گردشگری پزشکی به‌عنوان یکی از نقاط قوت اقتصاد مقاومتی استفاده کند، باید نقاط قوت و چالش‌ها را بسنجد (۱۱). بلادی و همکاران (۲۰۱۹) با پرداختن به اثر ازدحام بر بهره‌وری نیروی کار، بین کارکنان بیمارستان چین،

فناوری پیشرفته پزشکی و تخصص متخصصان پزشکی مؤثر بر ترویج گردشگری پزشکی را مورد بحث قرار می‌دهد همخوانی دارد (۱۰). همچنین نتایج تحقیق حاضر، با نتایج تحقیق هادیان و همکاران (۲۰۲۱) که به بررسی و تحلیل سیستماتیک اثرات اقتصادی و جنبه‌های توسعه گردشگری پزشکی پرداختند و نشان دادند گردشگری پزشکی می‌تواند اثرات مثبت اقتصادی قابل توجهی از جمله افزایش درآمد، ایجاد شغل و توسعه زیرساخت‌ها بر کشورهای میزبان داشته باشد همخوانی دارد (۱۱).

ژانگ و همکاران (۲۰۲۲) برای مطالعه تأثیر صنعت گردشگری پزشکی بر عملکرد اقتصادی منطقه، روش پیش‌بینی مارکوف را پیشنهاد نمودند. جامعه آماری، ارائه‌دهندگان مراقبت‌های بهداشتی، بیماران و سیاست‌گذاران حوزه گردشگری پزشکی کشور چین بودند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد خدمات صنعت گردشگری مراقبت‌های بهداشتی، یک محصول گردشگری جدید و با پتانسیل بالا است که می‌تواند منافع اقتصادی و اجتماعی قابل توجهی ایجاد کند. در این مطالعه ارزش و اندازه بازار صنعت گردشگری مراقبت‌های بهداشتی با استفاده از مدل مارکوف برای کشف نقش‌های مکمل پزشکی و گردشگری که به پیش بینی توسعه اندازه و منافع بازار کمک می‌کند، تجزیه و تحلیل و مطالعه گردید (۲۱). این مطالعه اگرچه تا حدودی باهدف پژوهش حاضر شباهت زیادی دارد اما از نظر روش و دامنه تحقیق با یکدیگر متفاوت هستند. با توجه به پژوهش‌های ارزشمند متعددی که در حوزه مدیریت گردشگری پزشکی انجام شده است، تحقیق جامعی که همه فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی را شناسایی کند وجود ندارد؛ از این رو نتایج پژوهش حاضر می‌تواند مفید و قابل استفاده برای ذینفعان و دولتمردان باشد. این تحقیق دارای نقاط قوتی می‌باشد. اولاً استفاده از AHP به عنوان یک روش تصمیم‌گیری چندمعیاره، امکان تحلیل دقیق و سیستماتیک فرصت‌های اقتصادی در زمینه گردشگری پزشکی را فراهم می‌کند. ثانیاً این روش به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا با ارزیابی و وزن‌دهی معیارهای مختلف، فرصت‌های اقتصادی را به صورت دقیق اولویت‌بندی کنند و در نتیجه، راهنمایی دقیقی برای سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی ارائه می‌دهد. ثالثاً نتایج حاصل از این تحقیق می‌تواند به عنوان یک ابزار کاربردی

تأثیرات اقتصادی گردشگری پزشکی بر کشورهای میزبان را روشن می‌کند. تجزیه و تحلیل تجربی تأیید می‌کند گردشگری پزشکی، به‌طور متوسط، تأثیر مثبتی بر رشد تولید اقتصادهای میزبان، به‌ویژه در کشورهای غیر عضو در سازمان همکاری اقتصادی و توسعه دارد (۱۶). گان و فردریک (۲۰۱۱) به بررسی ماهیت تمایز در بازار تسهیلات گردشگری پزشکی در ایالات متحده پرداختند. تسهیلات گردشگری پزشکی در ایالات متحده شبیه به یک صنعت رقابتی انحصاری هستند. آن‌ها انتخاب می‌کنند که خدمات خود را به روش‌های مختلفی متمایز کنند، از جمله براساس دامنه کشورها و بیمارستان‌هایی که استفاده می‌کنند، دامنه درمان‌هایی که در آن‌ها تخصص دارند، میزان مشارکت متخصصان پزشکی در شرکت و انواع خدمات جانبی که آن‌ها انجام می‌دهند (۱۷). ژاو و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی تأثیر اندازه‌گیری سیستم پزشکی هوشمند شهری و موقعیت‌یابی ارتباط تصویر گردشگری براساس فناوری تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ پرداختند. این تحقیق نشان می‌دهد فناوری تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ، تجربه پزشکی بیماران و کارایی پزشکی را بهبود می‌بخشد، همچنین تخصیص منابع پزشکی شهری را تا حدی کاهش می‌دهد. این فناوری رضایت مردم را از انتشار تصاویر گردشگری شهری بهبود می‌بخشد، فعالیت‌های انتشار تصویر گردشگری شهری را دقیق می‌کند، هزینه انتشار تصویر گردشگری شهری را کاهش می‌دهد و کارایی انتشار تصویر گردشگری شهری را بهبود می‌بخشد. ترکیب این دو می‌تواند مرجعی برای توسعه مراقبت‌های پزشکی هوشمند شهری و انتشار تصویر گردشگری باشد (۱۸). کارا (۲۰۱۶) در مطالعه ارزیابی گردشگری پزشکی در جهان و توصیه‌های استراتژیک نشان داد این توصیه‌ها می‌تواند در بهبود فعالیت‌های گردشگری پزشکی در سراسر جهان و کمک اقتصادی بیشتر کشورها مانند هند، تایلند، مالزی، ترکیه و سنگاپور مؤثر باشد (۲۰). مطالعات مذکور از نظر هدف با پژوهش حاضر که به دنبال شناسایی فرصت‌های اقتصادی گردشگری پزشکی است، همخوانی ندارد. نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق ووک و همکاران (۲۰۲۱) که به شناسایی عوامل توسعه گردشگری پزشکی در جهان پرداختند و چندین عامل حیاتی، از جمله هزینه روش‌های پزشکی، کیفیت خدمات مراقبت‌های بهداشتی، در دسترس بودن

به‌طور مؤثر استفاده کنند. رابعاً همکاری بین ذی‌نفعان، از جمله سازمان‌های دولتی، ارائه‌دهندگان مراقبت‌های بهداشتی، سازمان‌های گردشگری و جوامع محلی، می‌تواند مزایای اقتصادی گردشگری پزشکی را از طریق تلاش‌های هماهنگ افزایش دهد. خامساً اجرای استراتژی‌های مدیریت ریسک مؤثر برای رسیدگی به عوامل خارجی مانند بی‌ثباتی سیاسی و تغییرات نظارتی می‌تواند به کاهش چالش‌های بالقوه برای تحقق پتانسیل اقتصادی گردشگری پزشکی کمک کند. این پیشنهادات می‌تواند به افزایش درک فرصت‌های اقتصادی در گردشگری پزشکی کمک کند و بینش‌های ارزشمندی را برای سهامداران و سیاست‌گذاران صنعت فراهم کند.

پیشنهاداتی که برای محققان آتی ارائه می‌شود عبارتند از انجام تحقیقات عمیق‌تر برای شناسایی سایر فرصت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری پزشکی که ممکن است در این مطالعه در نظر گرفته نشده باشد؛ مانند بررسی روندهای نوظهور، بازارهای جدید یا رویکردهای نوآورانه در گردشگری پزشکی. تجزیه و تحلیل عواملی که به تفاوت‌های منطقه‌ای کمک می‌کنند و چگونگی تأثیر آن‌ها بر اولویت‌بندی فرصت‌ها بررسی شود. انجام یک مطالعه طولی برای ارزیابی تأثیر بلندمدت فرصت‌های اقتصادی اولویت‌دار در گردشگری پزشکی که شامل ردیابی توسعه این فرصت‌ها در طول زمان و ارزیابی پایداری و سهم آن‌ها در رشد کلی صنعت گردشگری پزشکی باشد. فرصت‌های اقتصادی اولویت‌دار در گردشگری پزشکی با سایر صنایع مرتبط مانند گردشگری سنتی یا مراقبت‌های بهداشتی مقایسه شود تا نتایج تحلیل مقایسه‌ای، مزایا و چالش‌های منحصربه‌فرد در بخش گردشگری پزشکی را برجسته کند. ریسک‌های مرتبط با فرصت‌های اقتصادی اولویت‌بندی شده ارزیابی (ارزیابی عواملی مانند چالش‌های نظارتی، رقابت در بازار و پیشرفت‌های تکنولوژیکی) شود و استراتژی‌هایی برای کاهش این ریسک‌ها ارائه شود.

ملاحظات اخلاقی

پژوهش حاضر با کد مصوبه اخلاق IR.IAU.NAJAFABAD.REC.1402.218 در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد می‌باشد. همچنین رضایت و مشارکت آگاهانه از تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش گرفته شده است. اسامی جامعه آماری و پاسخ آن‌ها به پرسشنامه، محرمانه

برای مدیران و سیاست‌گذاران در حوزه گردشگری پزشکی مورد استفاده قرار گیرد تا بتوانند تصمیمات بهتری اتخاذ کنند. رابعاً شناسایی فرصت‌های اقتصادی در این تحقیق با در نظر گرفتن ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی انجام شده است، که به جامعیت و دقت تحلیل‌ها کمک می‌کند. خامساً فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی معمولاً شامل جمع‌آوری نظرات خبرگان و ذی‌نفعان مختلف است که باعث می‌شود نتایج نهایی دارای پشتوانه قوی‌تری باشند. سادساً این تحقیق می‌تواند پایه‌ای برای تحقیقات آتی در زمینه‌های مشابه باشد و فرصت‌های جدیدی را برای مطالعات بیشتر در حوزه مدیریت گردشگری پزشکی ایجاد کند. تحقیق حاضر از محدودیت‌هایی برخوردار است. اولاً، یکی از محدودیت‌های مطالعه، در دسترس نبودن داده‌های جامع و قابل‌اعتماد در مورد فعالیت‌های گردشگری پزشکی و تأثیر اقتصادی آن‌ها در مناطق مختلف بود. ثانیاً، این مطالعه با چالش‌های روش‌شناختی در ارزیابی مزایای اقتصادی گردشگری پزشکی، مانند تعریف و اندازه‌گیری دامنه فعالیت‌های گردشگری پزشکی و سهم آن در اقتصاد به‌طور دقیق مواجه شد. ثالثاً، عوامل خارجی مانند بی‌ثباتی سیاسی، تغییرات نظارتی و شرایط اقتصادی جهانی می‌تواند بر فرصت‌های اقتصادی شناسایی‌شده در مطالعه تأثیر بگذارند.

نتیجه‌گیری

در مطالعه حاضر به شناسایی و اولویت‌بندی فرصت‌های اقتصادی مدیریت گردشگری پزشکی پرداخته شد. با توجه به تحلیل دقیق و جامع اطلاعات موجود، می‌توان نتیجه گرفت گردشگری پزشکی یک زمینه روبه‌رشد و با پتانسیل بالا برای توسعه اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی است. برخی از پیشنهادات کاربردی در حوزه مدیریت گردشگری پزشکی بدین شرح می‌باشد. اولاً باید تلاش کرد داده‌های آماری معتبری از فعالیت‌های گردشگری پزشکی در کشورهای مختلف به‌دست‌آورد تا بتوان درک بهتری از تأثیر اقتصادی آن‌ها داشته‌باشیم. ثانیاً توسعه معیارها و روش‌های استاندارد شده برای ارزیابی مزایای اقتصادی گردشگری پزشکی می‌تواند قابلیت مقایسه را بهبود بخشد و تحلیل‌های دقیق‌تری را تسهیل کند. ثالثاً سیاست‌گذاران باید سیاست‌های مراقبت‌های بهداشتی را با استراتژی‌های توسعه گردشگری هماهنگ کنند تا از فرصت‌های اقتصادی ارائه‌شده توسط گردشگری پزشکی

نگه‌داشته شده است.

سیاسگزاری

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از همه متخصصانی که در تکمیل پرسشنامه‌های تحقیق مشارکت داشته‌اند، تشکر و قدردانی نمایند.

سازمان حمایت‌کننده

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی با شماره ۱۴۰۲.۳۶۵۷۸ می‌باشد که با حمایت دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد انجام شده است.
تعارض منافع
هیچ‌گونه تعارض منافع از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

References

- 1) Tsekouropoulos G, Vasileiou A, Hoxha G, Dimitriadis A, Zervas I. Sustainable approaches to medical tourism: strategies for central Macedonia/Greece. *Sustainability* 2023; 16(1): 121. doi: 10.3390/su16010121.
- 2) Valaparla VL, Banerjee P, Elnaeem A, Sharma T, Bhatt S, Memon Z, et al. Cerebral vasospasm due to fusarium solani meningitis: a complication from medical tourism: case report and literature review. *Journal of Stroke and Cerebrovascular Diseases* 2024; 33(1): 107432. doi: 10.1016/j.jstrokecerebrovasdis.2023.107432.
- 3) Bakhshandeh A, Al-e SM. A multi-objective scheduling model in medical tourism centers considering multi-task staff training. *Engineering Applications of Artificial Intelligence* 2024; 131: 107808. doi: 10.1016/j.engappai.2023.107808.
- 4) Anastasiadou S, Masouras A, Papademetriou C. Attitudes toward reproductive tourism and Cross Border Reproductive Care (CBRC): legal, economic, ethical issues and dilemmas, possibilities and limitations. *International Conference on Tourism Research* 2023; 6(1): 17-23. doi: 10.34190/ictr.6.1.1189.
- 5) Tripathi R, Singh S, Bhad R. The need, scope, challenges, and potential solutions for enhancing addiction psychiatry training in India. *Indian Journal of Psychiatry* 2020; 62(6): 728-31. doi: 10.4103/psychiatry.IndianJPsychiatry_355_19.
- 6) Xu A, Johari SA, Khademolomoom AH, Khabaz MT, Umurzoqovich RS, Hosseini S, et al. Investigation of management of international education considering sustainable medical tourism and entrepreneurship. *Heliyon* 2023; 9(1): 1-9. doi: 10.1016/j.heliyon.2022.e12691.
- 7) Indasah I, Amin MR. Internal and external coordination of implementation strategy branding hospital as a determiner in development medical tourism in Stone city. *Journal of Community Engagement in Health* 2023; 6(2): 190-4. doi: 10.30994/jceh.v6i2.495.
- 8) Mohammad WN, Kassim NM. Medical tourism: the mediating effect of companion's delight of service quality towards behavioural intention in Malaysia private hospital. *International Journal of Early Childhood Special Education* 2022; 5(4): 239-52.
- 9) Kim S, Lee J, Jung J. Assessment of medical tourism development in Korea for the achievement of competitive advantages. *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 2013; 18(5): 1-25. doi: 10.1080/10941665.2012.658416.
- 10) Vovk V, Beztelesna L, Pliashko O. Identification of factors for the development of medical tourism in the world. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2021; 18(21): 1-17. doi: 10.3390/ijerph182111205.
- 11) Hadian M, Jabbari A, Mousavi SH, Sheikhbardsiri H. Medical tourism development: a systematic review of economic aspects. *International Journal of Healthcare Management* 2021; 14(2): 576-82. doi: 10.1080/20479700.2019.1677977.
- 12) Garg SR, Bhardwaj A. Indian medical tourism industry: growth opportunities and challenges. *Multi Disciplinary Edu Global Quest (Quarterly)* 2012; 1(1): 115-35.
- 13) Rafiee M, Abbasian-Naghneh S. E-learning: development of a model to assess the acceptance and readiness of technology among language learners. *Computer Assisted Language Learning* 2021; 34(5-6): 730-50. doi: 10.1080/09588221.2019.1640255.
- 14) Trombeta G, Cox SM. The textual-visual thematic analysis: a framework to analyze the conjunction and interaction of visual and textual data. *The Qualitative Report* 2022; 27(6): 1557-74. doi: 10.46743/2160-3715/2022.5456.
- 15) Saeeda Zarabadi Z, Abdullah B. Evaluating the factors affecting the development of tourism industry in Chabahar free zone using Analytic Network Process (ANP). *Iranian Architecture and Urbanism* 2014; 12(6): 37-48. doi: 10.30475/isau.2014.61973. [Persian]
- 16) Beladi H, Chao CC, Ee MS, Hollas D. Does medical tourism promote economic growth? a cross-country analysis. *Journal of Travel Research* 2019; 58(1): 121-35. doi: 10.1177/0047287517735909.
- 17) Gan LL, Frederick JR. Medical tourism facilitators: patterns of service differentiation. *Journal of Vacation Marketing* 2011; 17(3): 165-83. doi: 10.1177/

- 1356766711409181.
- 18) Zhao Z, Wang Z, Garcia-Campayo J, Perez HM. The dissemination strategy of an urban smart medical tourism image by big data analysis technology. *Int J Environ Res Public Health* 2022; 19(22): 15330. doi: 10.3390/ijerph192215330.
- 19) Nattagh F, Hamidizadeh A, Pourezat A, Mirzamini A. The conceptualization of a policy package for development of medical tourism in Iran. *International Journal of Hospital Research* 2019; 8(1): 225-9. doi: 466.019.591.581.
- 20) Kara D. The assessment of medical tourism in the world and strategy recommendations. *International Journal of Health Sciences and Research* 2016; 6(4): 470-9.
- 21) Zhang W, Qin Z, Tang J. Economic benefit analysis of medical tourism industry based on markov model. *Journal of Mathematics* 2022; 2022(2): 1-9. doi: 10.1155/2022/6401796.
- 22) Morovati Sharif Abadi A, Asadian Ardakani F. A model for health tourism development using fuzzy topsis and interpretive structural modeling in Yazd province. *Health Management* 2014; 17(55): 73-88. [Persian]
- 23) Azizi F, Zahedi S. Assessment of the barriers to the development of health tourism in Yazd province, Iran. *Health Information Management* 2016; 12(6): 799-806. [Persian]
- 24) Nilipour SAA, Taqvai M, Nasr Isfahani MH, Isfahani Koochi M. Identify and prioritize the factors in the development of health tourism. *Quarterly of New Attitudes in Human Geography* 2015; 7(4): 45-60. doi: 20.1001.1.66972251.1394.7.4.3.6. [Persian]
- 25) Rezaei M, Taherzadeh Z. Evaluation of the impacts of servicing-spatial capacities treatment centers on the amount of medical tourism case study: Yazd city. *Urban Tourism* 2015; 2(3): 291-303. doi: 10.22059/JUT.2015.58449. [Persian]
- 26) Poloie K, Fazli S, Darvish F, Baiat R, Ghaderi E. Prioritizing factors affecting the development of health tourism industry in Iran in the 1414 horizons with the approach of interpretive structural modeling. *Journal of Tourism and Development* 2019; 8(3): 1-29. doi: 10.22034/JTD.2019.173793.1663. [Persian]
- 27) Rahimi MK, Shafaghat T, Beiginia A, Jafari H. Investigating the marketing status of healthcare tourism of selected public and private hospitals in Yazd in 2021. *Journal of Health Research in Community* 2022; 8(1): 60-8. doi: 20.1001.1.24236772.1401.8.1.6.9. [Persian]

پیوست: پرسشنامه مقایسات زوجی

اهمیت خیلی زیاد	اهمیت خیلی زیاد
۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹	۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹
ایجاد شغل	درآمدزایی
پیشرفت‌های تکنولوژیکی	درآمدزایی
توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی	درآمدزایی
انتقال دانش و همکاری	درآمدزایی
خدمات و صنایع جانبی	درآمدزایی
تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری	درآمدزایی
توسعه منطقه‌ای	درآمدزایی
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	درآمدزایی
پیشرفت‌های تکنولوژیکی	ایجاد شغل
توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی	ایجاد شغل
انتقال دانش و همکاری	ایجاد شغل
خدمات و صنایع جانبی	ایجاد شغل
تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری	ایجاد شغل
توسعه منطقه‌ای	ایجاد شغل
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	ایجاد شغل
توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی	پیشرفت‌های تکنولوژیکی
انتقال دانش و همکاری	پیشرفت‌های تکنولوژیکی
خدمات و صنایع جانبی	پیشرفت‌های تکنولوژیکی
تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری	پیشرفت‌های تکنولوژیکی
توسعه منطقه‌ای	پیشرفت‌های تکنولوژیکی
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	پیشرفت‌های تکنولوژیکی
انتقال دانش و همکاری	توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی
خدمات و صنایع جانبی	توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی
تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری	توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی
توسعه منطقه‌ای	توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	توسعه زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی
خدمات و صنایع جانبی	انتقال دانش و همکاری
تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری	انتقال دانش و همکاری
توسعه منطقه‌ای	انتقال دانش و همکاری
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	انتقال دانش و همکاری
تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری	خدمات و صنایع جانبی
توسعه منطقه‌ای	خدمات و صنایع جانبی
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	خدمات و صنایع جانبی
توسعه منطقه‌ای	تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	تنوع‌بخشی به صنعت گردشگری
تنوع‌بخشی به فعالیت اقتصادی	توسعه منطقه‌ای

Research Article

Identifying and Prioritizing Economic Opportunities for Medical Tourism Management: An Analytic Hierarchy process

Salman Abbasian-Naghneh ^{1*} ¹ Assistant Professor, Department of Mathematic, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

* **Corresponding Author:** Abbasian-Naghneh Salman
salman_abasian@yahoo.com

ABSTRACT

Citation: Abbasian-Naghneh S. Identifying and Prioritizing Economic Opportunities for Medical Tourism Management: An Analytic Hierarchy process. *Manage Strat Health Syst* 2024; 9(1): 17-31.

Received: December 29, 2023
Revised: May 26, 2024
Accepted: June 02, 2024

Funding: This study has been supported by Islamic Azad University, Najafabad branch (NO 1402.36578).

Competing Interests: The authors have declared that no competing interest exist.

Background: As a growing industry, medical tourism includes many economic opportunities. This industry is the largest and most diverse industry in the world, with a foreign currency income which is equal to the automotive and military weapons industries. The aim of the current research is to identify and prioritize economic opportunities related to medical tourism management, using the Analytical Hierarchy Process (AHP) as a multi-criteria decision-making tool.

Methods: This was a descriptive-survey research with an applied and cross-sectional approach. A survey method was used to collect data, so this study can be classified as field research. The statistical population of the research included 25 people with experience and expertise selected through purposive sampling in the fields of management, tourism, and medicine. The method of collecting data was in the form of library and field studies. The tool for collecting data was a questionnaire of paired comparisons and a check sheet. Data analysis was done with AHP method and Expert Choice 11 software. After collecting the paired comparison questionnaire and calculating the geometric mean, the inconsistency rate of the questionnaires was less than 0.1, which showed that the data had the required validity.

Results: First, using library studies, economic opportunities related to medical tourism were identified. These opportunities included cash generation, technological advancements, job creation, diversification of tourism industry, development of health care infrastructure, knowledge transfer and cooperation, services and ancillary industries, and regional development and diversification of economic activity. Opportunities were prioritized using the AHP method. Cash generation with relative importance of 0.191 was ranked first, job creation with relative importance of 0.162 was second, and technological advances was ranked third with relative importance of 0.131. Diversification to economic activities with a relative importance of 0.45 was ranked ninth which was the lowest.

Conclusion: Strategic marketing, delivering quality healthcare services, competitive pricing, specialized medical care, patient-centered experience, collaboration and partnership, continuous improvement, and strengthening medical tourism infrastructure are the pillars through which medical tourism management can not only generate sustainable revenue but also provide invaluable healthcare services to patients from across the globe.

Key words: Medical tourism, Analytical Hierarchy Process (AHP), Economic opportunities